

B i j l a g e 1 :

O n d e r z o e k s r a p p o r t
a r c h e o l o g i e

RAAP-NOTITIE 3935

Plangebied Grote Sloot 205 te Sint Maartensbrug

Gemeente Zijpe

**Archeologisch vooronderzoek: een bureau- en
inventariserend veldonderzoek (verkennend
booronderzoek)**

Colofon

Opdrachtgever: de heer J.G.M.M. Kuilboer (via BügelHajema Adviseurs)

Titel: Plangebied Grote Sloot 205 te Sint Maartensbrug, gemeente Zijpe; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek (verkenkend booronderzoek)

Status: eindversie

Datum: september 2011

Auteur: *ir. E.H. Boshoven*

Projectcode: ZPGS

Bestandsnaam: NO3935_ZPGS.doc

Projectleider: ir. E.H. Boshoven

ARCHIS-vondstmeldingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-waarnemingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer: 47545

Bewaarplaats documentatie: RAAP West-Nederland

Autorisatie: drs. S. Jager

Bevoegd gezag: gemeente Zijpe

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

Leeuwendeldseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

telefoon: 0294-491 500

telefax: 0294-491 519

E-mail: raap@raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2011

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van de heer J.G.M.M. Kuilboer (via BügelHajema Adviseurs) heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in juli 2011 een bureau- en inventariserend veldonderzoek (verkenkend booronderzoek) uitgevoerd in verband met de geplande herontwikkeling ter plaatse van Grote Sloot 205 te Sint Maartensbrug in de gemeente Zijpe. Doel van dit onderzoek was allereerst het middels bureauonderzoek verwerven van informatie over bekende en te verwachten archeologische waarden teneinde een gespecificeerde verwachting op te stellen. Het doel van het veldonderzoek was vervolgens die verwachting te toetsen en, voor zover mogelijk, een eerste indruk te geven van de aard, omvang, datering, kwaliteit (gaafheid en conservering) en diepteligging van eventueel aangetroffen archeologische vindplaatsen. Op basis van de onderzoeksresultaten en de aard en omvang van de voorgenomen bodemingrepen in het plangebied is vervolgens een advies met betrekking tot archeologisch vervolgonderzoek geformuleerd.

Gezien de ligging van het plangebied binnen een zone dat op de archeologische monumentenkaart is aangeduid als terrein van hoge archeologische waarde, worden specifiek archeologische resten vanaf de 17e eeuw verwacht die samenhangen met de historische kern van Sint Maartensbrug. Hierbij moet specifiek gedacht worden aan (muur)resten van historische bebouwing in de vorm van de houten kerk uit circa 1613 en bebouwing uit de 18e/19e eeuw, maar ook aan resten die daarmee samenhangen, zoals water- en/of beerputten dan wel gebruiksvoorwerpen. Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek gold bij de aanvang van het veldonderzoek voor het plangebied een lage archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de periode Neolithicum tot en met de Late Middeleeuwen.

Tijdens het veldonderzoek is gebleken dat de bodem archeologisch gezien intact is en zijn diverse fragmenten dakpan aangetroffen evenals brokken houtskool. De combinatie van beiden vormt een bevestiging van de hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de Nieuwe tijd zoals op basis van het bureauonderzoek werd verwacht en reeds is de vorm van een AMK-terrein met de status van hoge archeologische waarde is vastgesteld. Op basis van de bodemopbouw geldt voor perioden ouder dan de Late Middeleeuwen een lage archeologische verwachting.

Uit de resultaten van het onderzoek blijkt dat er archeologische resten in de ondergrond aanwezig zijn. Geadviseerd wordt de vindplaats in het plangebied *in situ* te beschermen. Om versterking van de vindplaats te voorkomen, worden de volgende maatregelen aanbevolen: een maximale versterkingsdiepte van de bovengrond van 0,2 m -Mv. Bij de nieuwbouw zijn echter diepere bodemversterkingen gepland tot een minimale diepte van 0,85 m -Mv (zoals beschreven in § 1.3). In dit kader is een aanvullend archeologisch onderzoek noodzakelijk. Concreet betekent dit de sloop van de huidige bebouwing niet dieper te laten plaatsvinden dan tot het maaiveldniveau. Vervolgens dient een nader archeologisch onderzoek plaats te vinden in de vorm van een inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven. Gezien de geringe omvang van het perceel is het aan te raden de mogelijkheid open te houden voor een doorstart naar een opgraving (met de omvang van de geplande nieuwbouw). Het doel van een dergelijk vervolgonderzoek is het opsporen van archeologische resten (zoals muurresten, palen, vloerniveaus e.d.) afkomstig van oudere bouw-

fasen (kerk dan wel woonhuis) en eventueel andere sporen in de vorm van waterputten en/of beerputten, maar ook in de vorm van begravingen. Een archeologisch proefsleuvenonderzoek behoort plaats te vinden op basis van een Programma van Eisen (PvE). Dit PvE dient voor aanvang van het onderzoek te worden opgesteld door een senior-archeoloog.

Bovenstaande vormt een advies. Het is aan de bevoegde overheid, in deze de gemeente Zijpe, om op basis van onderhavige rapportage een (selectie)besluit te nemen.

Hoewel het niet onder het archeologisch onderzoek valt, is het tevens wenselijk om een bouw-historisch en archiefonderzoek naar de huidige woning uit te laten voeren om zo inzicht te krijgen in de ouderdom van de huidige bebouwing. Wellicht dat hierbij leden van de historische vereniging 'De Zijpe' betrokken kunnen worden vanwege hun expertise binnen de regio.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	3
Inhoudsopgave	5
1 Inleiding	6
1.1 Kader	6
1.2 Administratieve gegevens.....	6
1.3 Huidige situatie.....	6
1.4 Toekomstige situatie	7
1.5 Onderzoeksopzet en richtlijnen.....	7
1.6 Onderzoeksvragen	7
2 Bureauonderzoek	8
2.1 Methoden	8
2.2 Resultaten	8
3 Veldonderzoek	12
3.1 Methoden	12
3.2 Resultaten	12
4 Conclusies en aanbevelingen	14
4.1 Conclusies.....	14
4.2 Aanbevelingen	14
Literatuur	15
Gebruikte afkortingen	16
Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen	16
Bijlage 1: Boorbeschrijvingen.....	29

1 Inleiding

1.1 Kader

In opdracht van de heer J.G.M.M. Kuilboer (via BügelHajema Adviseurs) heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in juli 2011 een bureau- en inventariserend veldonderzoek uitgevoerd in verband met de geplande herontwikkeling op een perceel ter plaatse van Grote Sloot 205 te Sint Maartensbrug in de gemeente Zijpe waartoe een omgevingsvergunning nodig is. Dit onderzoek diende te worden uitgevoerd omdat realisatie van de plannen zou kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische resten. Doel van het bureauonderzoek was het verwerven van informatie over bekende en verwachte archeologische waarden teneinde een gespecificeerde verwachting op te stellen. Doel van het veldonderzoek was het toetsen van die gespecificeerde archeologische verwachting en, indien mogelijk, een eerste indruk geven van de aard, omvang, datering, kwaliteit (gaafheid en conservering) en diepteligging van eventueel aangetroffen archeologische resten. Op basis van de onderzoeksresultaten en de aard en omvang van de voorgenomen bodemingrepen is vervolgens in hoofdstuk 4 een advies geformuleerd met betrekking tot eventueel archeologisch vervolgonderzoek.

1.2 Administratieve gegevens

Plangebied Grote Sloot 205 (ca. 210 m²) ligt in de bebouwde kom van Sint Maartensbrug, ten noordwesten van de kruising van de Grote Sloot met de Sint Maartensweg (figuur 1). Het gebied staat afgebeeld op kaartblad 14D van de topografische kaart van Nederland (schaal 1:25.000). Het perceel staat kadastraal bekend onder gemeente Zijpe, sectie D, nummer 3998.

Gemeente: Zijpe

Plaats: Sint Maartensbrug

Plangebied: Plangebied Grote Sloot 205

Centrumcoördinaten: 110.509 / 532.827

ARCHIS-vondstmeldingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-waarnemingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer: 47545

1.3 Huidige situatie

In de huidige situatie staat op het perceel aan de Grote Sloot 205 een kleine woning met een aangebouwde garage (zie figuren 2 en 10). Het perceel ligt in het noordwestelijke kwadrant van Sint Maartensbrug. Het perceel ligt in het historische bebouwingslint langs de Grote Sloot die door de Zijpe Polder loopt. De huidige huisartsenpraktijk is gevestigd op het naastgelegen perceel Grote Sloot 207. Ten zuiden van perceel 205, op perceel 203a, is een installatiebedrijf gevestigd (BügelHajema, 2011).

1.4 Toekomstige situatie

De initiatiefnemer is voornemens de bestaande bebouwing op het perceel Grote Sloot 205 te slopen en een zelfstandige huisartsenpraktijk te realiseren (figuur 2). De nieuwe huisartsenpraktijk wordt 9 m breed en ongeveer 23 m diep. Het voorste deel van het gebouw bestaat uit een laag met kap. De funderingsdiepte is gepland op circa 0,85 m beneden peil. Het achterste gedeelte bestaat uit één bouwlaag. De goot- en bouwhoogte bedragen respectievelijk 3,4 en 8,2 m. Achter de huisartsenpraktijk zullen twee extra parkeerplaatsen worden gerealiseerd. Het hemelwater zal ter plaatse worden opgevangen en verwerkt door gebruik te maken van het gescheiden afvalwatersysteem (BügelHajema, 2011).

1.5 Onderzoeksopzet en richtlijnen

Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek en een veldonderzoek. Het veldonderzoek bestond uitsluitend uit een verkennend booronderzoek. Het onderzoek is uitgevoerd volgens de normen van de archeologische beroepsgroep (zie artikel 24 van het Besluit archeologische monumentenzorg). De Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 3.2), beheerd door de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; www.sikb.nl), geldt in de praktijk als richtsnoer. Voor de dateringen van de in dit rapport genoemde geologische en archeologische perioden wordt verwezen naar de tabel achterin dit rapport. Ook is daar een lijst met gebruikte afkortingen opgenomen.

1.6 Onderzoeksvragen

- Welke gegevens met betrekking tot archeologische waarden zijn reeds over het plangebied bekend?
- Zijn in het plangebied archeologische waarden aanwezig die (mogelijk) bedreigd worden door de geplande inrichting?
- Zijn er aanwijzingen voor (grotere) archeologische nederzettingsterreinen?
- Zijn er aanwijzingen voor eerdere bebouwing in het plangebied?
- Indien vindplaatsen worden aangetroffen: wat is de diepteligging, dikte en stratigrafische positie van de archeologische laag waarin de archeologische indicatoren zijn aangetroffen?
- Hoe ziet de geologische/bodemkundige opbouw van het plangebied eruit?
- Op welke diepte bevinden zich de archeologisch interessante lagen?
- Is de bodemopbouw in het plangebied zodanig intact dat archeologisch vervolgonderzoek zinvol is?
- Op welke manier dient bij eventuele graafwerkzaamheden met archeologische waarden te worden omgegaan?
- Is in het plangebied vervolgonderzoek noodzakelijk en welke methoden zouden hierbij kunnen worden ingezet?

2 Bureauonderzoek

2.1 Methoden

Het bureauonderzoek is uitgevoerd om een gespecificeerde archeologische verwachting op te stellen. Daartoe zijn reeds bekende archeologische en aardkundige gegevens verzameld en is het grondgebruik in het plangebied in het heden en verleden geïnventariseerd. Geraadpleegd zijn de volgende bronnen:

- het ARCHEologisch Informatie Systeem (ARCHIS);
- de Archeologische Monumenten Kaart (AMK);
- de Beleidsnota Archeologie gemeente Zijpe (Alders & Husken, 2007);
- de recente topografische kaart, schaal 1:25.000;
- recente luchtfoto's uit Google Earth (<http://www.earth.google.com>);
- het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN);
- het informatiesysteem Kennis Infrastructuur Cultuur Historie (KICH);
- de Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW)/Hoofdstructuur (CHS) van de provincie;
- de historische vereniging 'De Zijpe' (contactpersoon: de heer K. Otter);
- relevante gebiedsspecifieke literatuur en historisch en aardkundig kaartmateriaal (zie literatuurlijst);

2.2 Resultaten

Aardkundige situatie

In onderstaande beknopte geologische ontstaansgeschiedenis in de Kop van Noord-Holland wordt naast de huidige lithostratigrafische indeling van De Mulder e.a. (2003) ook de (chronostratigrafische) indeling gehanteerd die door De Mulder & Bosch (1982) is opgesteld. Rond 3800 voor Chr. kon de zee alleen via enkele openingen in de kustlijn (de zgn. zeegaten) in het achterland doordringen. Via het zeegat van Bergen - een grote opening in de kustlijn ter hoogte van het huidige Bergen - drong een aantal west-oost georiënteerde geulen door in West Friesland en de Kop van Noord-Holland. Vanuit de geulen werden pakketten zand en klei afgezet. Buiten de invloedssfeer van de geulen vond veenvorming plaats. De sedimenten die in deze periode werden afgezet, worden door De Mulder & Bosch (1982) gerekend tot het Hauwertcomplex laag A (Laagpakket van Wormer). Vanaf circa 3000 voor Chr. verlegden de geulen zich geleidelijk naar het zuiden, waardoor het plangebied buiten het sedimentatiebereik kwam te liggen (De Mulder & Bosch, 1982). De sedimenten (zand en klei) die in deze periode zijn afgezet, worden door De Mulder & Bosch gerekend tot het Hauwertcomplex laag B (Laagpakket van Wormer). Op de kleien en zanden uit de voorgaande perioden kan bewoning hebben plaatsgevonden in het Neolithicum. Nadat het plangebied geheel buiten bereik van de geulen kwam, vond veenvorming plaats. Dit veen behoort tot het Hollandveen Laagpakket en is in de buurt van natuurlijke afwateringen van het veen in de Late IJzertijd, Romeinse tijd en de Middeleeuwen bewoonbaar geweest (figuur 3).

In het plangebied wordt de top van het bodemprofiel gevormd door een laat-middeleeuws klei- en zanddek (Laagpakket van Zandvoort op Laagpakket van Walcheren) dat de onderliggende sedimenten afdekt. Een deel van de afzettingen dateert zelfs uit de Nieuwe tijd (figuur 4). Deze mariene afzettingen, afkomstig van het Zijper zeegat, dekken het oudere landschap af, maar kunnen dit ook deels geërodeerd hebben.

De geomorfologische kaart geeft aan dat het plangebied zich bevindt in een ingesloten strandvlakte (code 2M40). De strandvlakte is van laat-middeleeuwse ouderdom of jonger (Stiboka/RGD, 1981). Bodemkundig gezien komen er beekerdgronden in grof zand voor (SC-DLO, 1995: eenheid pZg30). Beekerdgronden zijn natte zandgronden waarin zich organisch materiaal heeft opgehoopt. Soms is dat een door de mens door bemesting opgebracht cultuurdek, soms komt het door ophoping van organisch materiaal dat door de natte omstandigheden niet snel genoeg kan vergaan. In het geval van de Zijpepolder is waarschijnlijk sprake van opname van onderliggend veen, door ploegen, in het zanddek dat er onder invloed van de middeleeuwse overstromingen op is afgezet.

Lithostratigrafische kolom

Op basis van de bovengenoemde wordingsgeschiedenis kan een ideale lithostratigrafische opeenvolging worden beschreven. Aan de basis van het profiel zal pleistoceen zand voorkomen, afgedekt door het Basisveen. Hierboven bevindt zich het Laagpakket van Wormer, met daarop het Hollandveen Laagpakket. Aangezien het Zijper Zeegat het plangebied is binnengedrongen, kan het Laagpakket van Zandvoort op het Laagpakket van Walcheren voorkomen. In het laatste geval is er waarschijnlijk niks meer van het Hollandveen Laagpakket bewaard gebleven, omdat deze doorbraken een eroderende werking hebben gehad. Plaatselijk kunnen wel restanten van het Hollandveen Laagpakket voorkomen.

Bewoningsgeschiedenis

Over de situatie in het plangebied voorafgaand aan de Middeleeuwen is naast de bovengenoemde aardkundige ontwikkelingen weinig bekend. Uit de wijdere omgeving is wel bekend dat in de Late IJzertijd, Romeinse tijd en de Middeleeuwen het veen, dat natuurlijk werd afgewaterd, bewoonbaar is geweest. Op figuur 3 staat deze landschapsreconstructie weergegeven. Het plangebied ligt nabij een dergelijke veronderstelde natuurlijke waterloop. In de loop van de Middeleeuwen valt op dat het plangebied in een deel van Noord-Holland ligt waar een metamorfose heeft plaatsgevonden. Grote delen van het noordelijk veengebied zijn verdwenen en Texel, Huisduinen, Callantsoog en Wieringen zijn eilanden geworden door de vorming van de getijdengeulen Marsdiep, Heersdiep en Zijpe (figuur 4). De dorpjes Callantsoog, Huisduinen en in minder mate Petten werden omringd door water en zouden na verloop van tijd het gevecht met de zee verliezen en door de zee worden weggespoeld. Het plangebied bevindt zich in een wadachtig milieu.

De eerste plannen om de Zijpe te bedijken, dateren al uit 1388 en waren vooral ingegeven door de wens de West-Friese Omringdijk te beschermen tegen het zeewater dat met stormvloed landinwaarts kwam. In dat jaar werd een dijk vanaf Petten langs het strand naar het noorden aangelegd, maar deze bezweek weer snel (Alders & Husken, 2007). In 1552-1553 werd de Zijpepolder voor het eerst bedijkt. De polder werd ingedeeld (door landmeter Mr. Simon Meeuwsz. Van Edam) in 20 polders (aangeduid met hoofdletters A t/m V). Na de bedijking van 1552-1553 begaven de dijken

het tweemaal (in 1555 en 1570), zodat de polder onder water kwam te staan. In 1573 werd de polder met opzet geïnnundeerd om de opmars van de Spanjaarden een halt toe te roepen. Na deze inundatie bleef de polder tot 1597 onder water staan, waardoor veel zand van de westelijke zijde van de polder naar de oostelijke zijde van de polder werd getransporteerd door de getijdenbewegingen en waarbij opnieuw klei werd afgezet in de polder. De sloten, met uitzondering van de Grote Sloot, waren ook allemaal met zand opgevuld. In de 25 jaar tussen 1573 en 1597 werd als gevolg van de hernieuwde sedimentatie van zand en klei een groot deel van de huidige polder met 90 tot 120 cm opgehoogd (Alders & Husken, 2007). In 1597 werd de Zijpe voor de laatste keer ingepolderd.

Om inzicht te verkrijgen in het grondgebruik in het plangebied in de Nieuwe tijd biedt de analyse van historische kaarten een goede invalshoek. Op de Kaart van De Zijpe enkele jaren na de laatste inpoldering (figuur 5) ligt direct ten noordwesten van de kruising van de Sint Maartensweg en de Grote Sloot bebouwing in de vorm van een woning/boerderij. Het betreft waarschijnlijk het bestaande pand op de bewuste kruising. Volgens Dekker (1988) is in 1613 opdracht gegeven om ter plaatse van het plangebied een houten kerk op te richten. Op de 'Grote Zoutman-kaart uit 1665 (figuur 6) staat inderdaad ter plaatse het plangebied bebouwing afgebeeld. In 1696 is ruim 150 m noordwaarts een nieuwe kerk gebouwd, op basis waarvan kan worden aangenomen dat de houten kerk buiten gebruik is geraakt en wellicht is afgebroken. Ook in latere tijden staat echter bebouwing ter plaatse van het plangebied aangegeven, zoals op een kaart uit omstreeks 1800 (figuur 7) die in 1818 zichtbaar is op een prentkaart met uitzicht op Sint Maartensbrug (figuur 11). Op de kadastrale minuutplan uit 1828 staat op exact dezelfde locatie als het huidige huis een woning afgebeeld. De eigenaar was Willem 't Hart. Waarschijnlijk zijn in de huidige woning nog oude elementen uit de 19e eeuw aanwezig, maar het huis is in de loop van de tijd diverse malen verbouwd. In het archief van de gemeente zijn nog drie bouwvergunningen (uit 1959, 1962 en 1968) aanwezig die betrekking hebben op verbouwingen in het huis. Hoewel de tekeningen niet zijn ingezien bij de gemeente, betreft het mogelijk aanpassingen van de voor- en achtergevel van de woning.

Bekende archeologische waarden

ARCHIS en AMK

Het plangebied bevindt zich in een zone dat op de archeologische monumentenkaart is aangeduid als een terrein van hoge archeologische waarde (figuur 1: AMK-code 14944). Het betreft de historische kern van Sint Maartensbrug. De begrenzing van het AMK-terrein is hierbij bepaald aan de hand van de historische kaart uit de periode 1849-1859. In ARCHIS staan geen archeologische vindplaatsen geregistreerd uit (de omgeving van) het plangebied. Wel staan twee onderzoeksmeldingen geregistreerd in ARCHIS uit de omgeving van het plangebied. Het betreft twee onderzoeken die zijn uitgevoerd aan de Sint Maartensweg en aan de Maarten Breetstraat (Wullink, 2008; resp. ARCHIS-onderzoeksnummers 30271 en 30272). In beide onderzoekslocaties zijn geen restanten van het Hollandveen aangetroffen, waarmee de kans op archeologische resten uit de periode voor de drooglegging van Zijpe wordt dan ook klein geacht. Evenmin zijn er aanwijzingen voor bebouwing direct na de drooglegging. Er is aanbevolen beide locaties archeologisch vrij te geven.

Beleidsnota Archeologie gemeente Zijpe

In de beleidsnota Archeologie (figuur 8; Alders & Husken, 2007) staat een zone aan weerszijden van de Grote Sloot aangegeven als archeologisch waardevol gebied van de tweede categorie. Het gehele plangebied ligt in deze zone. Hierbij geldt dat bij een planomvang van meer dan 100 m² en dieper dan 35 cm het archeologische belang betrokken moet worden bij bestemmingsplanwijzigingen. Bebouwing vanaf de 16e eeuw kan hier voorkomen.

Gespecificeerde archeologische verwachting

Gedurende het Neolithicum is het plangebied geschikt geweest voor bewoning, al zijn er geen landschapsskenmerken die aangeven dat het plangebied daadwerkelijk bewoond is geweest. Tevens zullen de eventuele bewoningsresten diep beneden maaiveld liggen, wat resulteert in een lage archeologische verwachting voor vindplaatsen uit het Neolithicum. Door de verslechterde bewoningscondities (vernatting en veengroei) geldt voor de periode **Laat Neolithicum t/m IJzertijd een lage archeologische verwachting**.

In de **Late IJzertijd, Romeinse tijd en de Middeleeuwen** is het veen, dat natuurlijk werd afgewaterd, bewoonbaar geweest, waardoor voor deze periode voor het plangebied een **middelhoge archeologische verwachting** geldt. Het Zijper Zeegat, dat in de 13e eeuw is ontstaan en tot de 16e eeuw actief is geweest, heeft echter een eroderende werking gehad op het plangebied. Hierdoor zullen veel, zo niet alle sporen van bewoning uit voorgaande perioden zijn aangetast of vernietigd. Recent uitgevoerde onderzoeken in de nabijheid van het plangebied hebben inderdaad aangetoond dat dergelijke sporen niet meer te verwachten zijn.

Pas in de Nieuwe tijd, na de inpoldering van De Zijpe, is het plangebied weer geschikt gemaakt voor bewoning. Uit historische kaarten en literatuur blijkt dat ter plaatse van het plangebied rond 1613 een houten kerk is gebouwd. Ook op kaarten uit de 19e eeuw wordt bebouwing (in de vorm van een woning) weergegeven. Hiermee is een **hoge archeologische verwachting** voor vindplaatsen uit de **Nieuwe tijd** gerechtvaardigd. Specifiek zijn hierbij muurresten van voormalige woningen te verwachten, evenals beer- en waterputten, gebruiksvoorwerpen en dergelijke. Tevens worden (houten) resten van de kerk uit de vroege 17e eeuw verwacht, waarbij tevens rekening gehouden dient te worden met de aanwezigheid van mogelijke begravingen.

3 Veldonderzoek

3.1 Methoden

Het inventariserend veldonderzoek (IVO) bestond uitsluitend uit een verkennend booronderzoek. De onderzoeksmethode voor het veldwerk is bepaald op basis van de resultaten van het bureauonderzoek (gespecificeerde archeologische verwachting). De gehanteerde methode wordt geschikt geacht voor het in kaart brengen van de gaafheid en opbouw van de bodem. De gehanteerde methode is niet geschikt voor het opsporen en in kaart brengen van eventueel aanwezige archeologische vindplaatsen.

Tijdens het veldonderzoek zijn vier boringen verricht. Er is geboord tot maximaal 3,0 m -Mv met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm en een gutsboor met een diameter van 3 cm. De boringen zijn lithologisch conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989) beschreven en met meetlinten ingemeten (x-, y- waarden). De hoogteligging van het maaiveld is bepaald aan de hand van het Actueel Hoogtebestand Nederland. Ondanks de verkennende aard van het onderzoek is het opgeboorde materiaal in het veld gecontroleerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren (zoals houtskool, vuursteen, aardewerk, metaal, bot, verbrande leem en fosfaatvlekken).

3.2 Resultaten

Geologie en bodem

De bovenste 15 à 30 cm van het bodemprofiel bestaat uit matig tot sterk humeus, sterk siltig zand en kan worden geïnterpreteerd als de bouwvoor. Hieronder bevindt zich een zwak tot matig humeuze laag die veel fragmenten baksteen (met tras) en enkele fragmenten van dakpannen bevat. In boring 2 bestaat de top van deze laag (dikte ca. 30 cm) bijna geheel uit baksteen. De hoeveelheid baksteen neemt af richting de achterzijde van het perceel. De laag gaat op circa 60 cm -Mv (boring 4) tot circa 110 cm -Mv (boring 2) geleidelijk over in een pakket natuurlijke afzettingen bestaande uit matig siltig, matig grof en schelphoudend zand (strandafzettingen; Formatie van Naaldwijk, Laagpakket van Zandvoort). Op circa 2,1 m -Mv gaan de strandafzettingen abrupt over in een pakket matig tot sterk siltige klei (schelphoudend) met enkele zandlagen. Dit kleipakket kan worden geïnterpreteerd als een lagunaire afzetting. In drie van de vier boringen zijn in dit kleipakket tevens enkele (dunne) veenlagen aangetroffen, waarvan zowel de top als basis abrupte overgangen met de klei vertonen. In boring 4 zijn restanten riet geïdentificeerd (rietveen). Het geheel van kleilagen afgewisseld met dunne veenlagen doet vermoeden dat sprake is van lagunaire afzettingen (Formatie van Naaldwijk, laagpakket van Walcheren).

Archeologie

Tijdens het veldonderzoek is gebleken dat de bodem archeologisch gezien intact is en bovendien is in de diverse boringen een hoeveelheid brokken baksteen, dakpan en tras aangetroffen (evenals wat leem). Op basis van het booronderzoek is het echter onduidelijk tot welke bouwfase(n) dit puin behoort. Tevens zijn in enkele boringen enkele brokjes houtskool aangetroffen. Samen

met de resultaten van het bureauonderzoek, waaruit is gebleken dat reeds in de eerste helft van de 17e eeuw bebouwing (houten kerk) in het plangebied heeft bestaan, dienen op basis van de resultaten van het veldonderzoek alle opties open gehouden te worden. Het is niet uit te sluiten dat het aangetroffen puin tot (een) oudere bouwfase(n) behoort en dat in de ondergrond nog eventuele (muur)resten aanwezig zouden kunnen zijn.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

Op basis van de onderzoeksresultaten en de voorgenomen bodemingrepen (§ 1.3) kan worden geconcludeerd dat bij de realisering van de plannen zeer waarschijnlijk archeologische resten zullen worden verstoord. Meer specifiek zijn de volgende bevindingen van belang: het plangebied maakt deel uit van een terrein van hoge archeologische waarde (Monumentnummer 14944), namelijk de historische kern van Sint Maartensbrug, een dorp dat dateert uit het begin van de 17e eeuw. Tijdens het veldonderzoek bleek dat de bodemopbouw intact is. In de ondergrond kunnen mogelijk resten van voormalige bebouwing (houten kerk mogelijk ook woonhuis) vanaf de 17e eeuw aanwezig zijn, evenals resten die hieraan gerelateerd kunnen worden (beerputten, maar ook gebruiksvoorwerpen e.d.). Gezien de vermoedelijke aanwezigheid van een houten kerk uit het begin van de 17e eeuw is niet uit te sluiten dat tevens resten van begravingen aanwezig zijn. Gezien het feit dat het Hollandveen in de diepere ondergrond niet intact/aanwezig is, wordt niet verwacht dat oudere resten dan de Nieuwe tijd in de ondergrond aanwezig zijn.

4.2 Aanbevelingen

Uit de resultaten van het onderzoek blijkt dat er archeologische resten in de ondergrond aanwezig zijn. Geadviseerd wordt de vindplaats in het plangebied *in situ* te beschermen. Om versterking van de vindplaats te voorkomen, worden de volgende maatregelen aanbevolen: een maximale versterkingsdiepte van de bovengrond van 0,2 m -Mv. Bij de nieuwbouw zijn echter diepere bodemversterkingen gepland tot een minimale diepte van 0,85 m -Mv (zoals beschreven in § 1.3). In dit kader is een aanvullend archeologisch onderzoek noodzakelijk. Concreet betekent dit de sloop van de huidige bebouwing niet dieper te laten plaatsvinden dan tot het maaiveldniveau. Vervolgens dient een nader archeologisch onderzoek plaats te vinden in de vorm van een inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven. Gezien de geringe omvang van het perceel is het aan te raden de mogelijkheid open te houden voor een doorstart naar een definitieve opgraving (met de omvang van de geplande nieuwbouw). Het doel van een dergelijk vervolgonderzoek is het opsporen van archeologische resten (zoals muurresten, palen, vloerniveaus e.d.) afkomstig van oudere bouwfasen (kerk dan wel woonhuis) en eventueel andere sporen in de vorm van waterputten en/of beerputten, maar ook in de vorm van begravingen. Een archeologische proefsleuvenonderzoek behoort plaats te vinden op basis van een Programma van Eisen (PvE). Dit PvE dient voor aanvang van het onderzoek te worden opgesteld door een senior-archeoloog.

Bovenstaande vormt een advies. Het is aan de bevoegde overheid, gemeente Zijpe, om een op basis van onderhavige rapportage (selectie)besluit te nemen.

Hoewel het niet onder het archeologisch onderzoek valt, is het tevens wenselijk om een bouw-historisch en archiefonderzoek naar de huidige woning uit te laten voeren om zo inzicht te krijgen in de ouderdom van de huidige bebouwing. Wellicht dat hierbij leden van de historische vereniging 'De Zijpe' betrokken kunnen worden vanwege hun expertise binnen de regio.

Literatuur

- Alders, G.P., S. Husken**, 2007. Beleidsnota archeologie gemeente Zijpe. *SCENH-rapport cultuurhistorie* 28. SCENH, Wormer.
- ANWB**, 2004. *ANWB topografische atlas: Noord-Holland, schaal 1:25.000*. ANWB, Amsterdam.
- BügelHajema**, 2011. *Bestemmingsplan Grote Sloot 205 te Sint Maartensbrug. Voorontwerp*.
- Dekker, P.**, 1988. *Oude boerderijen en buitenverblijven langs de Zijper Grotesloot westzijde. Deel 2a*. Uitgeverij Pirola.
- Molenaar, S., C.M. Soonius & D. Bekius**, 2009. Noord-Holland Laagland; de Archeologie en het landschap in 7 lagen. *RAAP-rapport* 1838. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.
- Mulder, E.F.J. de & J.H.A. Bosch**, 1982. Holocene stratigraphy, radio-carbon datings and palaeogeography of central and northern North-Holland (The Netherlands). *Mededelingen Rijks Geologische Dienst* 36(3): 111-160.
- Mulder, E.F.J. de, M.C. Geluk, I. Ritsema, W.E. Westerhoff & T.E. Wong (red.)**, 2003. *De ondergrond van Nederland. Geologie van Nederland* 7. NITG-TNO, Utrecht.
- Nederlands Normalisatie-instituut**, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.
- SC-DLO**, 1995. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000; blad 9 west Texel (gedeeltelijk)-14 west Medemblik, blad 14 oost Medemblik -15 West Stavoren (Noordhollands gedeelte) en blad 19 West, Alkmaar*. Staring Centrum, Wageningen.
- Schoorl, H.**, 1985. *De wordingsgeschiedenis van de Zijpe: bijdrage tot de geofysische en historisch geografische ontwikkeling*. Utrecht.
- Stiboka/RGD**, 1981. *Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000. Blad 14 Medemblik/9 Den Helder (gedeeltelijk), 10 Sneek (ged.), 15 Staveren (ged.)*. Stiboka/Rijks Geologische Dienst, Wageningen/Haarlem.
- Tol, A., P. Verhagen, A. Borsboom & M. Verbruggen**, 2004. Prospectief boren; een studie naar de betrouwbaarheid en toepasbaarheid van booronderzoek in de prospectiearcheologie. *RAAP-rapport* 1000. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.
- Wolters-Noordhoff**, 1992. *Grote Historische Provincie Atlas Noord-Holland 1849-1859, schaal 1:25.000*. Wolters-Noordhoff Atlasproducties, Groningen.
- Wullink, A.J.**, 2008. Een archeologisch bureau-onderzoek en inventariserend veldonderzoek door middel van boringen voor vijf locaties in de gemeente Zijpe (N.-H.). *ARC-rapporten* 2008-114. ARC bv, Geldermalsen.

Gebruikte afkortingen

AHN	Actueel Hoogtebestand Nederland
AMK	Archeologische Monumenten Kaart
ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
CHW	Cultuurhistorische Waardenkaart
CHS	Cultuurhistorische Hoofdstructuur
IVO(-P)	Inventariserend Veld Onderzoek (Proefsleuven)
KICH	Kennis Infrastructuur Cultuur Historie
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
-Mv	beneden maaiveld
PvE	Programma van Eisen
SIKB	Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer

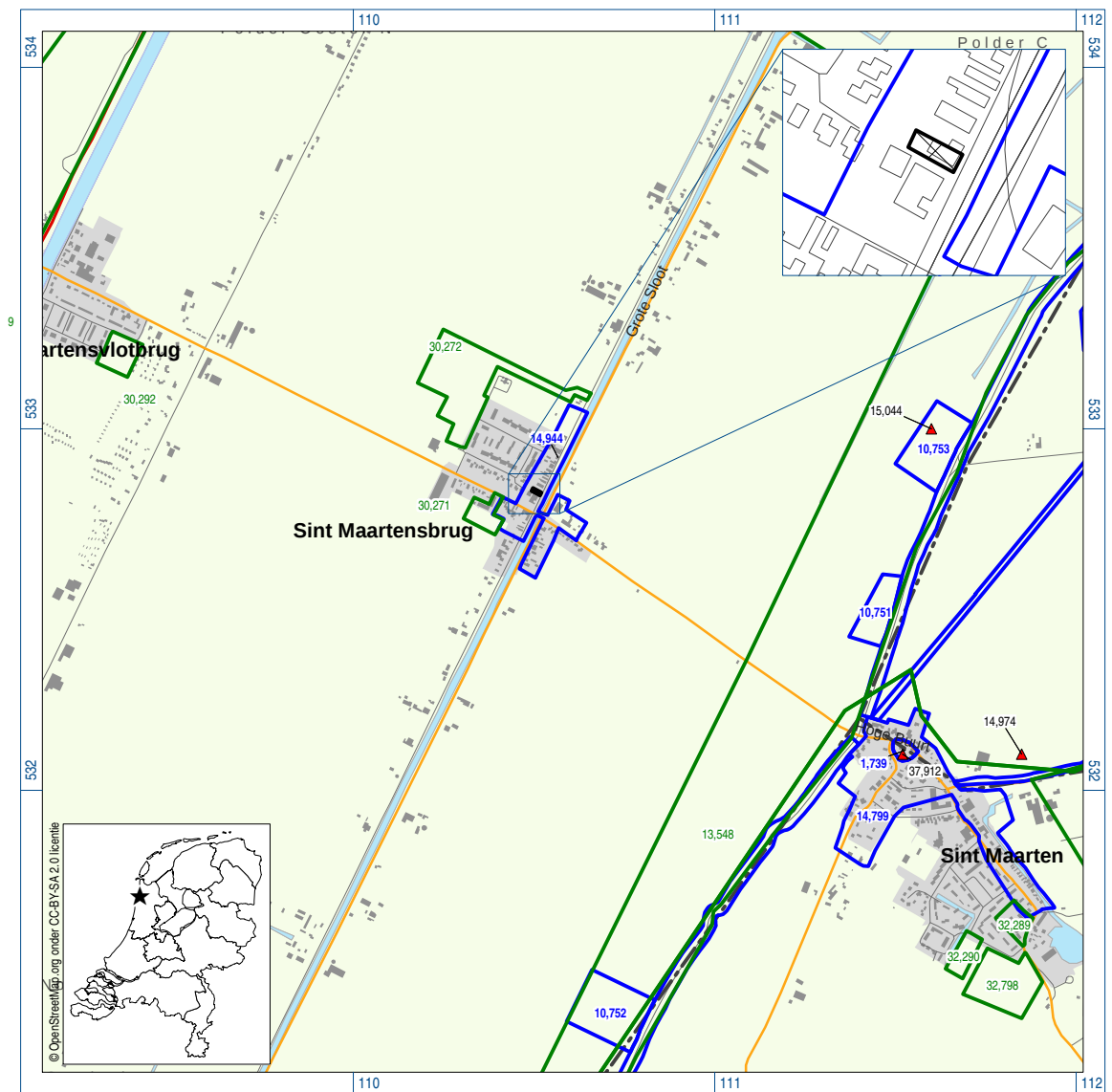
Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen

- Figuur 1.** Ligging van het plangebied (gearceerd) met ARCHIS-waarnemingen (rood) en AMK-terreinen (blauw) en onderzoeken (groen); inzet: ligging in Nederland.
- Figuur 2.** Overzicht van de huidige en toekomstige situatie.
- Figuur 3.** Ligging van het plangebied geprojecteerd op een landschapsreconstructie rond 100 na Chr. (uit: Molenaar e.a., 2009).
- Figuur 4.** Ligging van het plangebied geprojecteerd op een landschapsreconstructie rond 1350 na Chr. (uit: Molenaar e.a., 2009).
- Figuur 5.** Uitsnede van de Kaart van De Zijpe rond 1600 met globale ligging van het plangebied (rode cirkel).
- Figuur 6.** Uitsnede van de Grote Zoutmankaart uit 1665 met globale ligging van het plangebied (rode cirkel).
- Figuur 7.** Uitsnede van de militaire manuscriptkaart van de Zijpe van 1800 met globale ligging van het plangebied (rode cirkel).
- Figuur 8.** Uitsnede van de gemeentelijke archeologische beleidskaart.
- Figuur 9.** Boorpuntenkaart.
- Figuur 10.** Enkele foto's van het plangebied.
- Figuur 11.** Prentkaart uit 1818 met de bebouwing ter plaatse van Grote Sloot 205 (tweede huis van links; bron: Dekker, 1988).

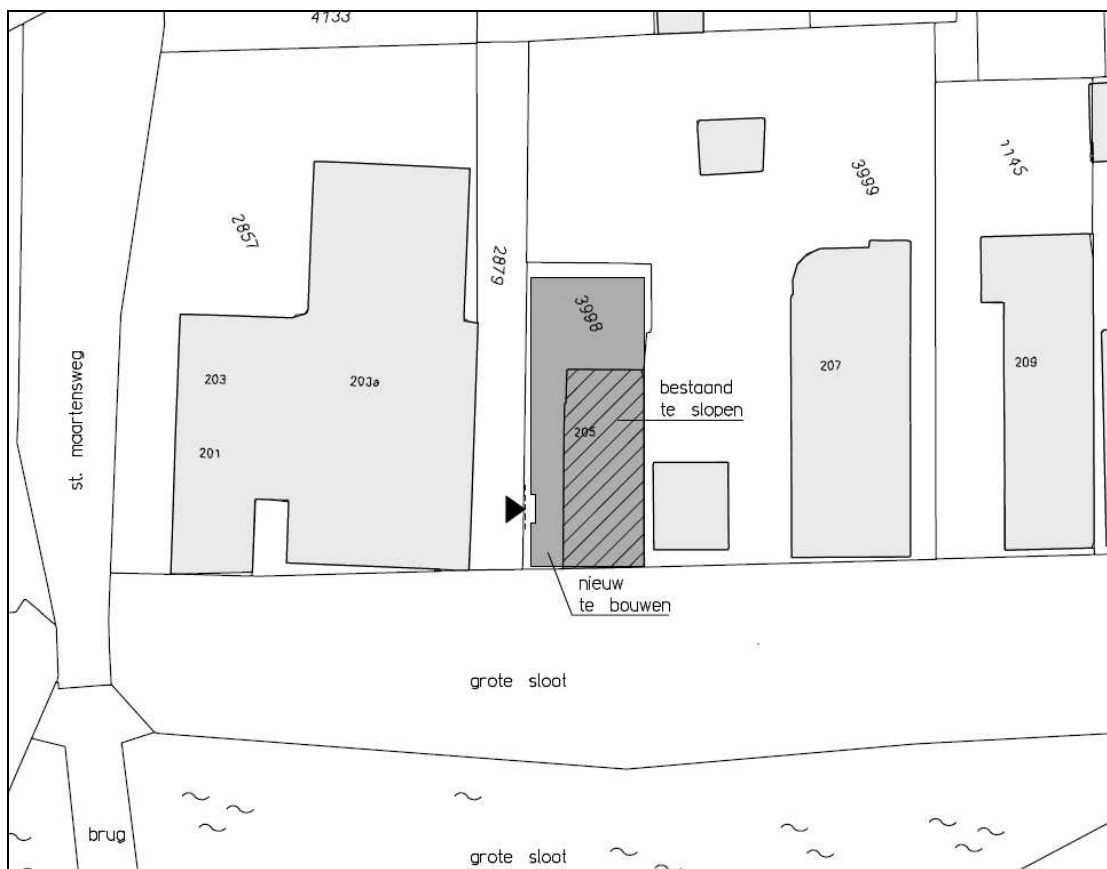
Tabel 1. Geologische en archeologische tijdschaal.

Bijlage 1. Boorbeschrijvingen.

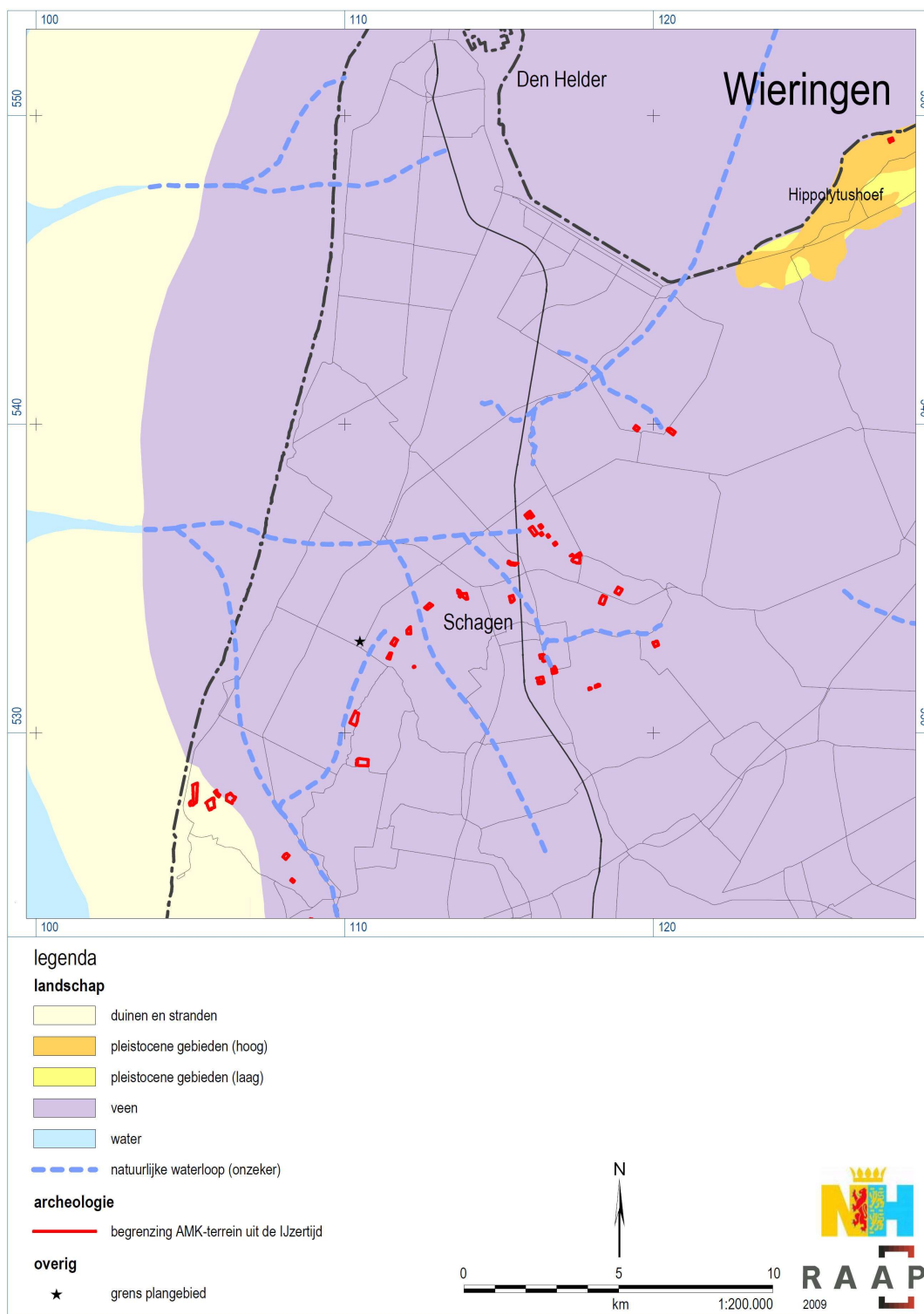
Tabel 1. Geologische en archeologische tijdschaal.

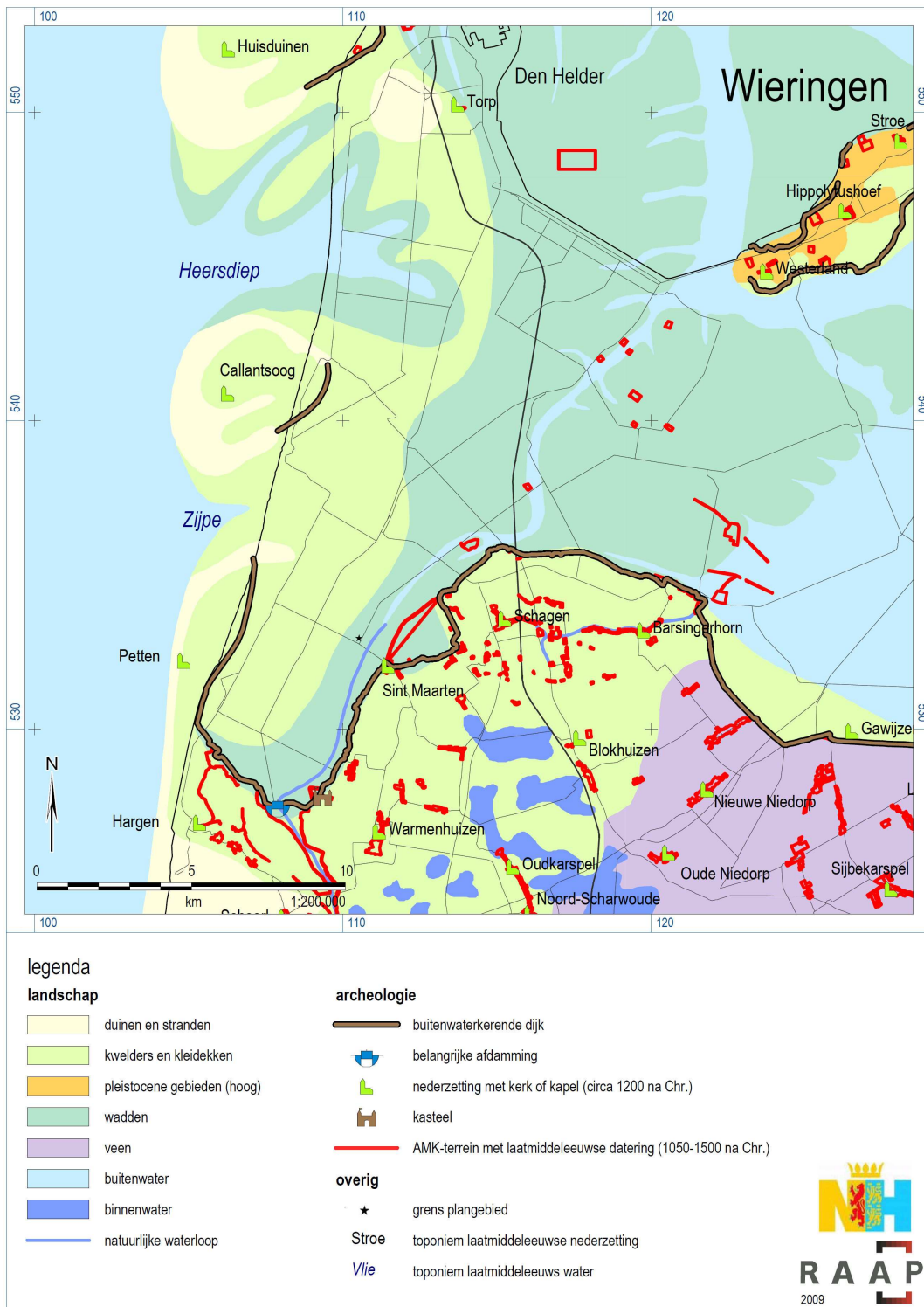
Figuur 1. Ligging van het plangebied (gearceerd) met ARCHIS-waarnemingen (rood) en AMK-terreinen (blauw) en onderzoeken (groen); inzet: ligging in Nederland (ster).

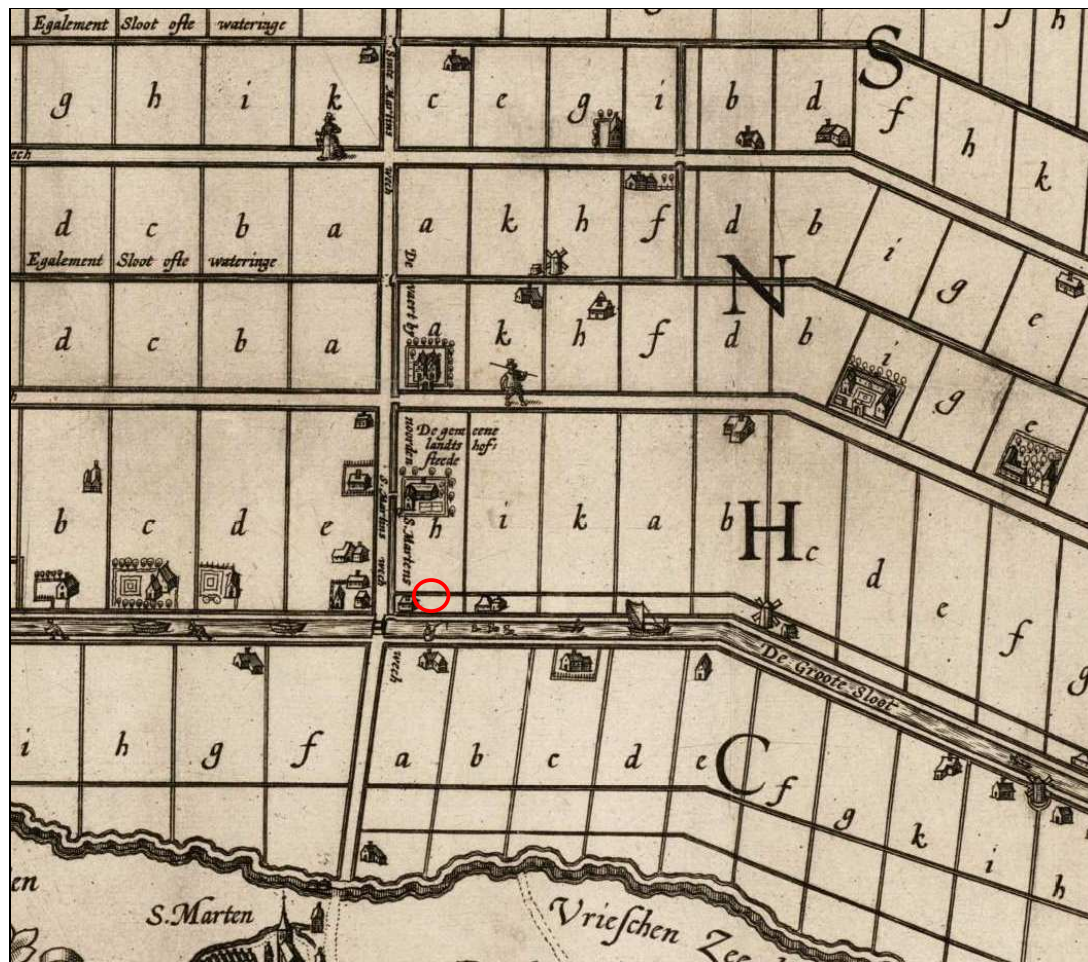
Figuur 2. Overzicht van de huidige en toekomstige situatie.

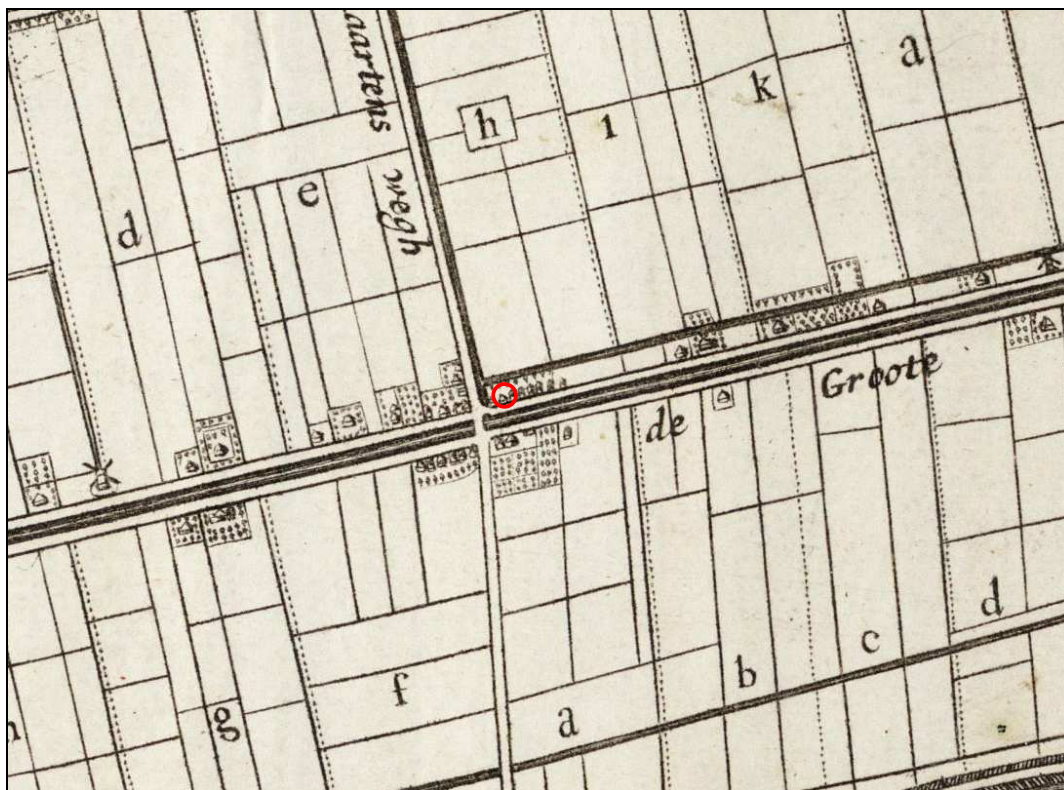
Figuur 3. Ligging van het plangebied geprojecteerd op een landschapsreconstructie rond 100 na Chr. (Uit: Molenaar e.a., 2009).

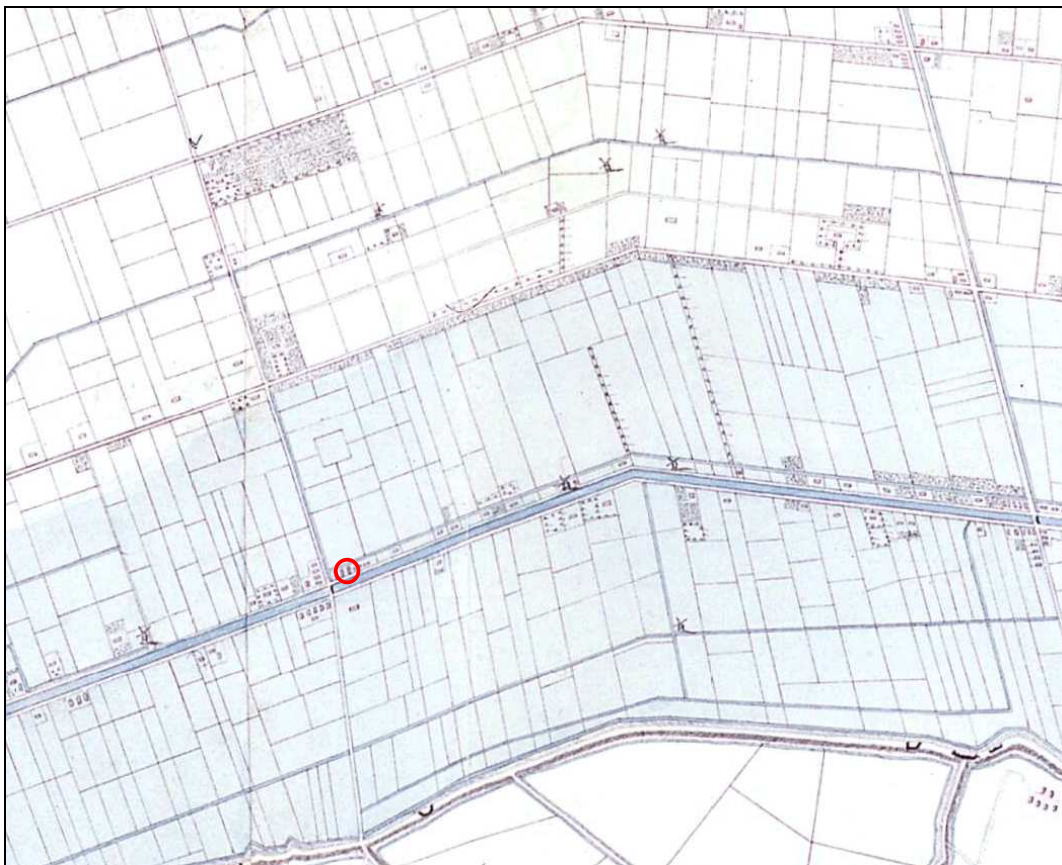
Figuur 4. Ligging van het plangebied geprojecteerd op een landschapsreconstructie rond 1350 na Chr. (Uit Molenaar e.a., 2009).

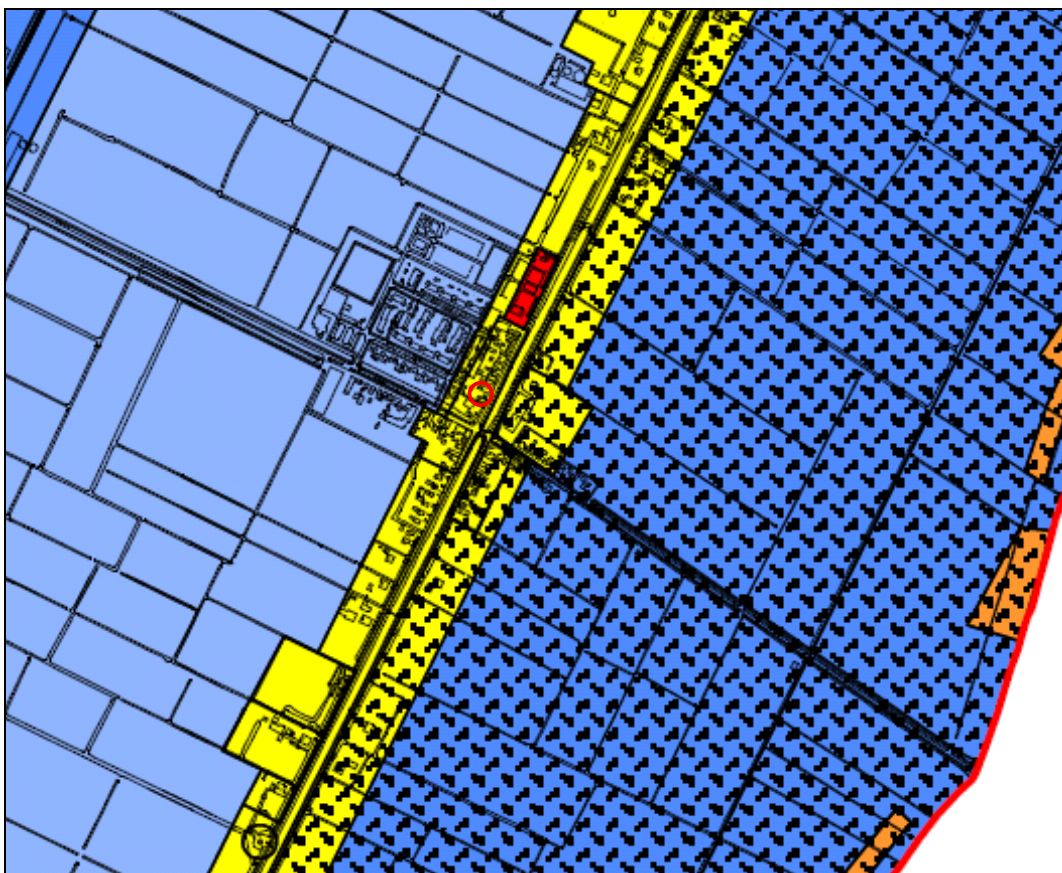
Figuur 5. Uitsnede van de Kaart van De Zijpe rond 1600 met globale ligging van het plangebied (rode cirkel)..

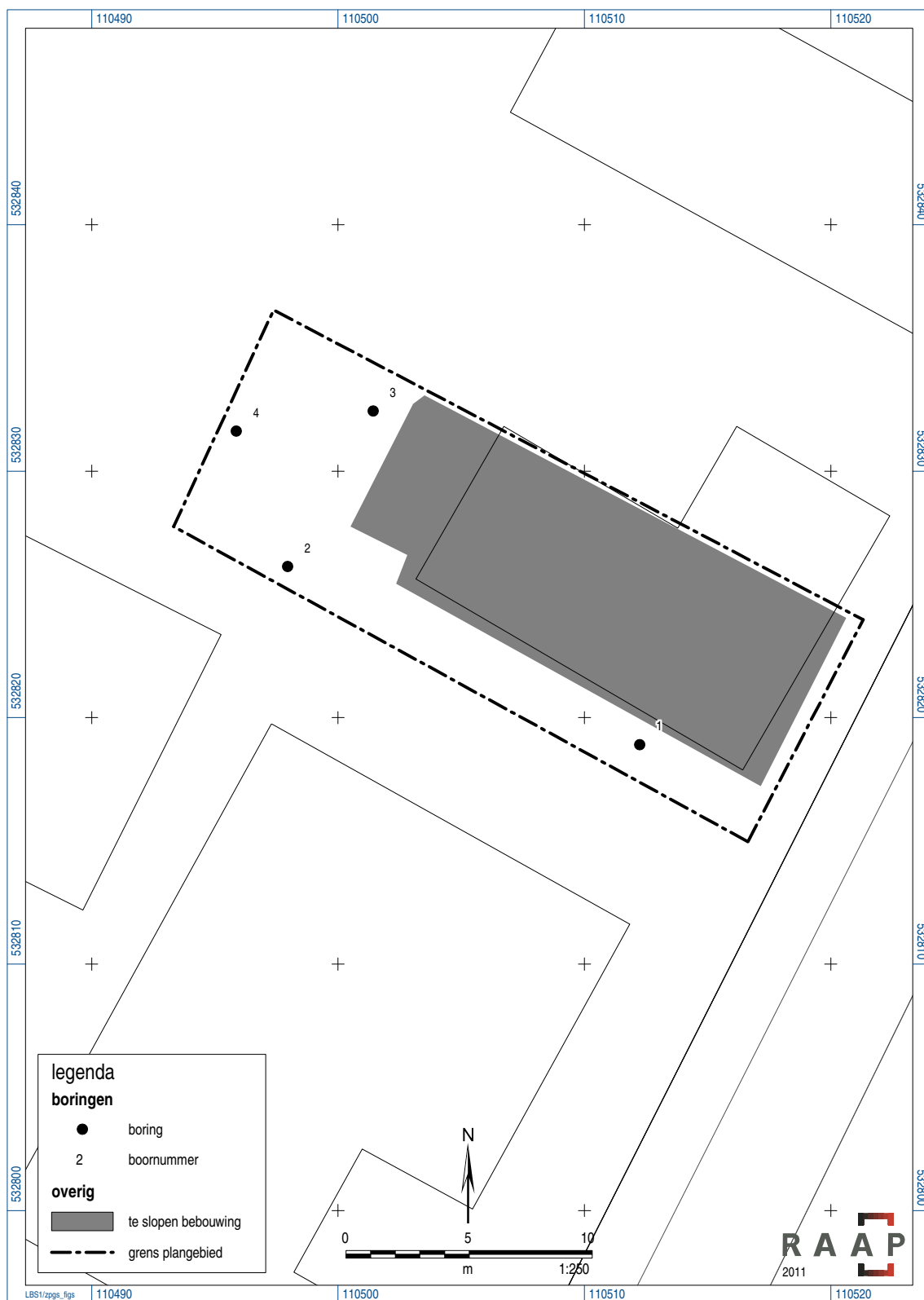
Figuur 6. Uitsnede van de Grote Zoutmankaart uit 1665 met globale ligging van het plangebied (rode cirkel).

Figuur 7. Uitsnede van de militaire manuscriptkaart van de Zijpe van 1800 met globale ligging van het plangebied (rode cirkel).

Figuur 8. Uitsnede van de gemeentelijke archeologische beleidskaart met globale ligging van het plangebied (rode cirkel). Gele kleur betekent historische kern waarbij archeologisch onderzoek wordt geëist bij planomvang groter dan 100 m² en dieper dan 35 cm –Mv.

Figuur 9. Boorpuntenkaart.

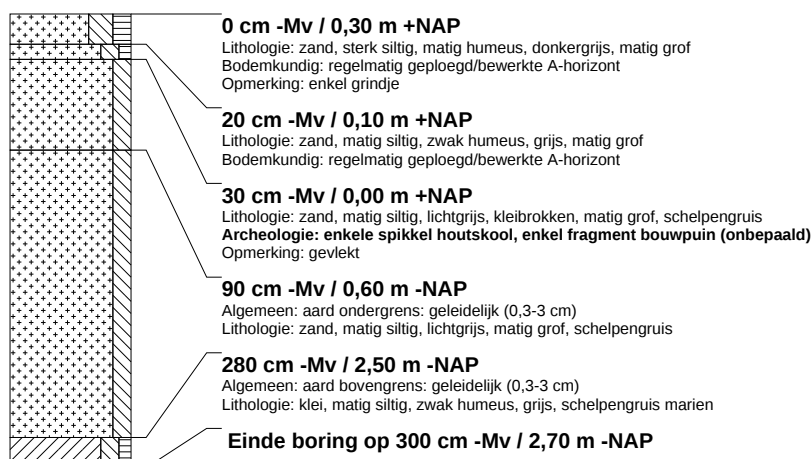

Figuur 10. Enkele foto's van het plangebied.

Bijlage 1: Boorbeschrijvingen

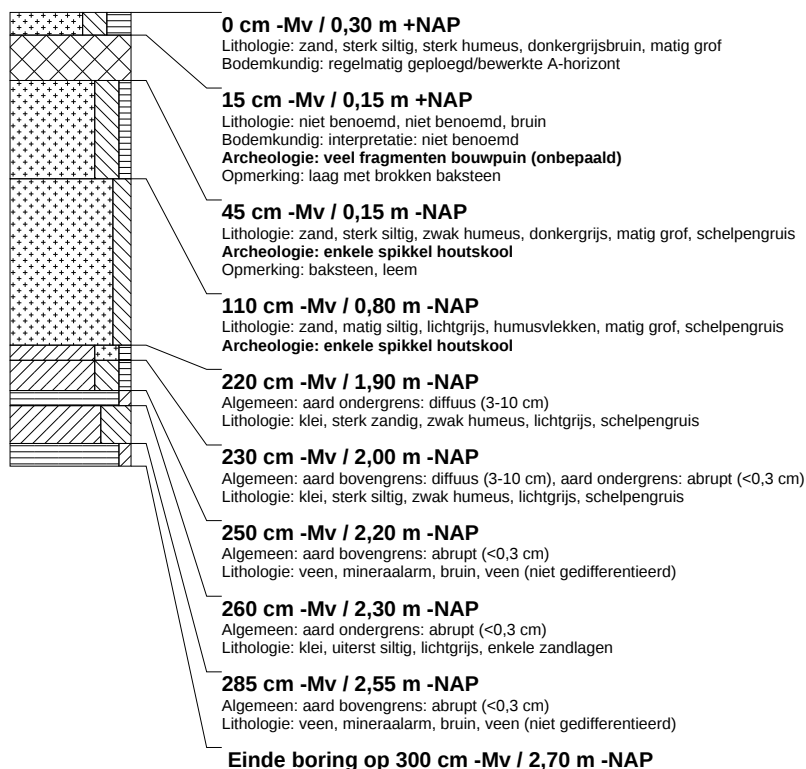
boring: ZPGS-1

beschrijver: EB, datum: 22-7-2011, X: 110.512, Y: 532.819, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 14D, hoogte: 0,30, precisie hoogte: 1 m, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: overige (cultuur), vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Noord-Holland, gemeente: Zijpe, plaatsnaam: Sint Maartensbrug, opdrachtgever: dhr Kuilboer, uitvoerder: RAAP Oost

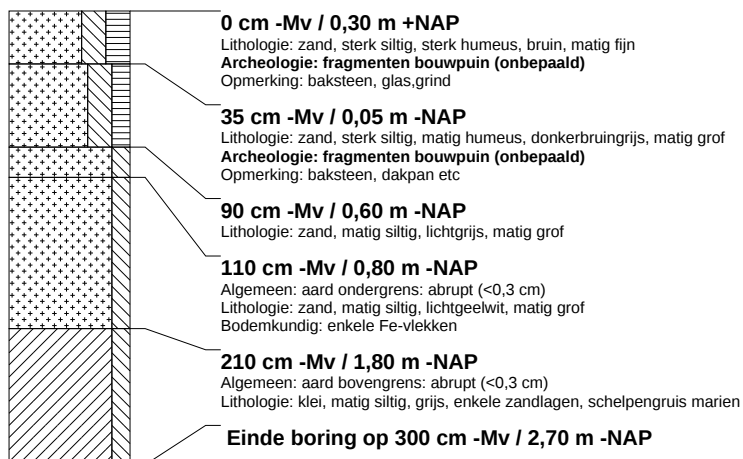
boring: ZPGS-2

beschrijver: EB, datum: 22-7-2011, X: 110.498, Y: 532.826, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 14D, hoogte: 0,30, precisie hoogte: 1 m, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: overige (cultuur), vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Noord-Holland, gemeente: Zijpe, plaatsnaam: Sint Maartensbrug, opdrachtgever: dhr Kuilboer, uitvoerder: RAAP Oost

boring: ZPGS-3

beschrijver: EB, datum: 22-7-2011, X: 110.501, Y: 532.832, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 14D, hoogte: 0,30, precisie hoogte: 1 m, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: overige (cultuur), vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Noord-Holland, gemeente: Zijpe, plaatsnaam: Sint Maartensbrug, opdrachtgever: dhr Kuilboer, uitvoerder: RAAP Oost

boring: ZPGS-4

beschrijver: EB, datum: 22-7-2011, X: 110.496, Y: 532.832, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 14D, hoogte: 0,30, precisie hoogte: 1 m, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: overige (cultuur), vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Noord-Holland, gemeente: Zijpe, plaatsnaam: Sint Maartensbrug, opdrachtgever: dhr Kuilboer, uitvoerder: RAAP Oost

